

ADRIAAN VAN RIEMSDIJK



# PHILIBERT VAN SEROOSKERKE (1537-1579)

EEN ZEEUW IN DIENST VAN  
DE SPAANSE KONING

Philibert van Serooskerke (1537-1579)

Aan Isabelle,  
Lily, Barthold,  
Annelot, Justin, Jacques.

# Philibert van Serooskerke (1537-1579)

Een Zeeuw in dienst van de Spaanse koning

ADRIAAN VAN RIEMSDIJK



Hilversum

Verloren

2022

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door financiële steun van Stichting Jan Hintzen Publicatiefonds, Stichting Sint Nicolaas Gasthuis, Dr. Hendrik Mullerfonds, J.E. Jurriaanse Stichting, M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting, Nuyensfonds en Familiefonds Hurgronje.

*Het Jan Hintzen Publicatiefonds bevordert uitgaven over de historie van Vlissingen, de posthistorie in het algemeen en luchtposthistorie in het bijzonder. Het fonds is ontstaan uit de opbrengsten van de posthistorische collecties van Jan Hintzen te Vlissingen.*



J.E. Jurriaanse Stichting 



Afbeelding op het omslag: Philibert van Serooskerke als 'beleider' van de overtocht der Spanjaarden naar Duiveland, middernacht 28/29 september 1575.

© 2022 Adriaan van Riemsdijk  
Uitgeverij Verloren bv  
Torenlaan 25  
1211 JA Hilversum  
[www.verloren.nl](http://www.verloren.nl)

ISBN 9789464530092

Dit boek is een bewerking van het proefschrift van A.W.G. van Riemsdijk ter verkrijging van de graad Philosophiæ Doctor aan de Vrije Universiteit Amsterdam, in het openbaar verdedigd ten overstaan van de promotiecommissie van de Faculteit Religie en Theologie op 10 november 2021.

Omslagontwerp: Rombus, Hilversum

Opmaak: Rombus/Patricia Harsevoort, Hilversum

*No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.*

# Inhoud

<b>Lijst van afkortingen</b>	9
<b>Voorwoord en dankbetuiging</b>	11
<b>I Inleiding</b>	13
Doel van deze biografische studie	13
Historische en maatschappelijke context	14
Structuur	16
Inhoud van de bijlagen	16
<b>II Vraagstelling en achtergrond</b>	18
De Opstand, in perspectief	19
Zeeuwse bestuursadel	20
Bestuur en rechtspleging	23
Beleid en loyaliteit	26
<b>III Vader en zoon</b>	28
In nacht en stormgedruis	28
Voorgeslacht	30
Jeronimus	31
Studie en opleiding van Philibert	38
<b>IV De plicht roept</b>	40
Aan het werk	40
Huwelijken	43
Concilie van Trente	45
's Konings Rentmeester en Raad	47
<b>V Storm op til</b>	51
Middelburgse beroerten	51
Hagepreek en Beeldenstorm	51
Gematigdheid in Goes	58
Mislukte landing	60
Gerechtig onderzoek	62
Zeeuwen smeken niet	66
Vervolger van gereformeerden	71

<b>VI</b>	<b>Pecunia non olet</b>	73
	Economische crisis	73
	Massaal protest	76
	Ultimatum	78
	Breed gedragen verzet	79
<b>VII</b>	<b>Berg op zoom, houd u vroom</b>	81
	Superintendent Jeronimus	81
	Superintendent en gouverneur Philibert	86
<b>VIII</b>	<b>Beleider en bevrijder</b>	90
	Jesaja	90
	1572: Het tij keert	90
	Expeditie Bewesten Schelde	92
	Hulpkonvooi naar Walcheren	95
<b>IX</b>	<b>Verschil moet er zijn</b>	101
	Schouwen, Schouwen, 'Tsal U Berouwen	101
	Zuid-Beveland, zonder rumoer of tumult	104
	De wateren gekliefd	109
	Veere twijfelt	112
	Tholen blijft droog	114
	Reimerswaal brandt	116
	Wij, de vijand, en de wind	117
	Middelburg valt of Middelburgse Vrijheid?	121
<b>X</b>	<b>De overtocht</b>	126
	Over de Zijpe	128
	Geslaagd offensief	131
	Over de Gouwe	132
	Verbroken belofte	135
<b>XI</b>	<b>Beleg van Zierikzee</b>	140
	Overmacht ter zee	142
	Blokkade	143
	Overgave	144
<b>XII</b>	<b>Vredesapostel</b>	149
	Geheim overleg	149
	Brief aan de koning	150
	Koerier van de prins	153
	Pacificatie	155

<b>XIII Spaanse Furie</b>	163
Muiterij	163
Rode kasseien	166
<b>XIV Wisseling van de wacht</b>	168
Fugger van Augsburg	168
Champagney, een perfide Granvelle	171
Recht van de sterkste	172
Een non in de ochtendschemer	173
<b>XV Rentmeester – af</b>	176
De rekening gepresenteerd	176
Ontslag	181
<b>XVI Antwerpen</b>	187
Vlucht of Verlossing?	187
Don Juan	190
Nieuwe landvoogd	195
<b>XVII Onvoltooid leven</b>	199
Verdwijningen	199
Naderend einde	201
<b>XVIII Epiloog</b>	206
Catharina gaat dóór	206
Groter gezin	208
Revanche	208
Naamloos graf	209
<b>XIX Slotbeschouwing</b>	212
Vlucht of verlossing?	212
Bestuurschaos en burgeroorlog	216
Nervus rerum	217
Conservatieve revolutie	218
Balans	219
Breuklijn	221
Attitude	222
Conclusie	229
<b>Samenvatting</b>	232



<b>Verantwoording</b>	235
<b>Leeswijzer</b>	243
<b>Bijlagen</b>	244
Bijlage 1 Stadhouders van Zeeland, 1500-1580	244
Bijlage 2 Landvoogden in de Nederlanden, 1500-1580	245
Bijlage 3 Excursen en toelichting	247
Bijlage 4 Stamreeks generaties I t/m X	272
Bijlage 5 Genealogisch overzicht	277
<b>Noten</b>	278
<b>Literatuur</b>	354
<b>Verantwoording van illustraties</b>	370
<b>Topografisch register</b>	372
<b>Personenregister</b>	375

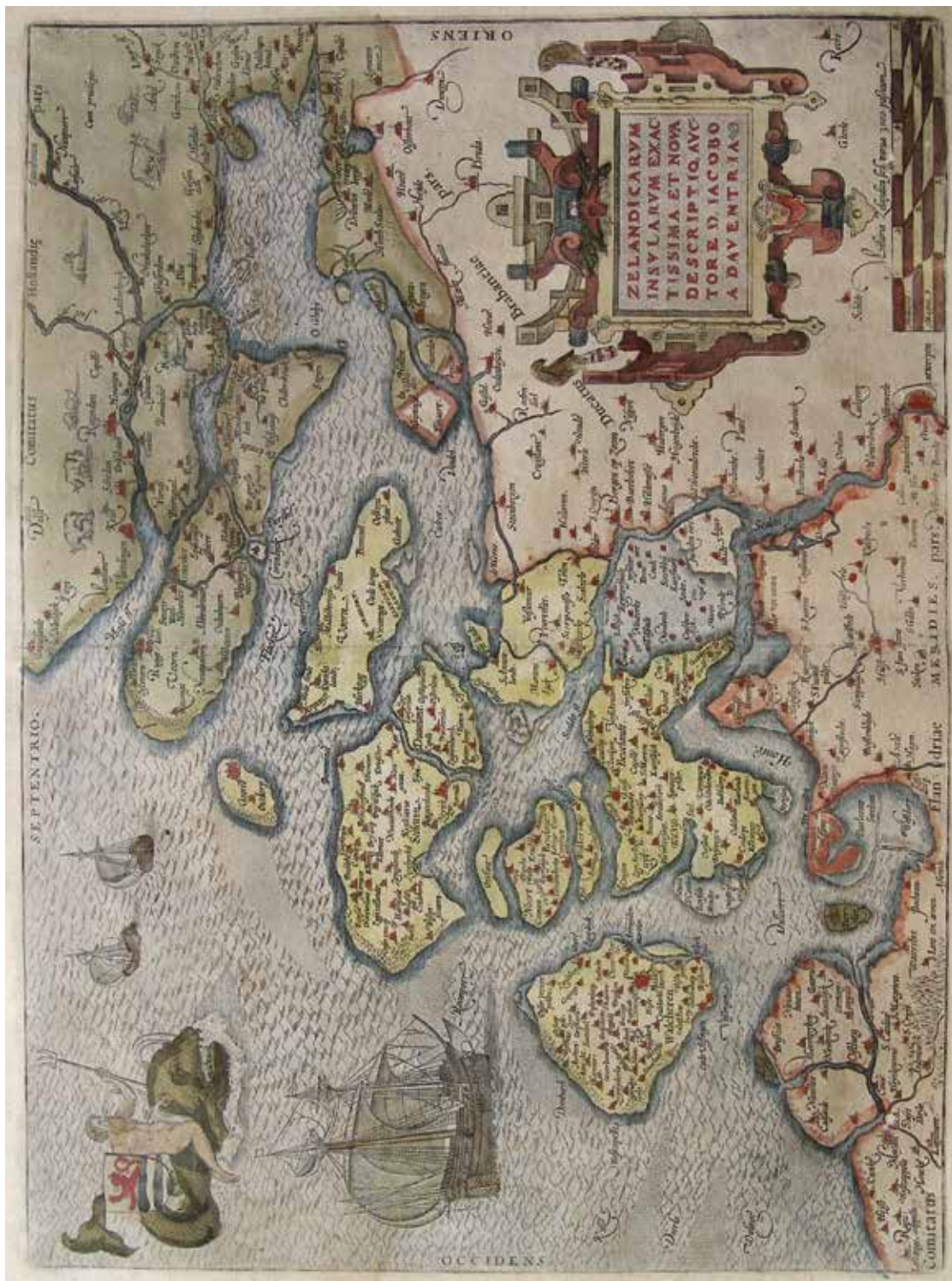
# Lijst van afkortingen

## Archieven, bronnenuitgaven, collecties, bibliotheken

Archives ou Corr.	Archives ou Correspondance inédite de la Maison d'Orange-Nassau
AGS	Archivo General de Simancas
ARA	Algemeen Rijksarchief, Brussel
ARR	Archieven Raad en Rekenkamer van de Markiezen van Bergen op Zoom
BMD	Bibliothèque Municipale de Dôle
CACH Cph	Archives générales du Royaume, L.-P. Gachard, Correspondance de Philippe II sur les affaires des Pays-Bas
CBG	Centraal Bureau voor Genealogie
GA	Gemeentearchief, gevolgd door plaatsnaam, bijv. GA Goes
IVDJ	Instituto Valencia de Don Juan, Madrid
KB	Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
NA	Nationaal Archief, Den Haag
Rkk	Rekenkamer (deelarchieven in ZA)
SA	Stadsarchief, gevolgd door plaatsnaam
UA	Het Utrechts Archief
ZA	Zeeuws Archief

## Afkortingen van aangehaalde titels, namen van instellingen

AGN	<i>Algemene Geschiedenis der Nederlanden</i>
BMGN	<i>Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden</i> – <i>Low Countries Historical Review</i>
BVGO	<i>Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde</i>
BWN	<i>Biographisch Woordenboek der Nederlanden</i>
<i>E.N.S.I.E.</i>	<i>Eerste Nederlandse Systematisch Ingerichte Encyclopædie</i>
Huygens ING	Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis
KNAW	Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen
N.A.	<i>Nederland's Adelsboek</i>
NNBW	<i>Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek</i>
RvS	Raad van State
S.G.	Staten-Generaal
TvG	<i>Tijdschrift voor Geschiedenis</i>



Afb. 1 Zeeland 1580.

# Voorwoord en dankbetuiging

Philibert van Serooskerke (Brussel 1537-Antwerpen 1579), burggraaf van Zeeland, rentmeester-generaal Bewesten Schelde en gouverneur van Bergen op Zoom voor de Spaanse koning, is geen algemeen bekende figuur in de geschiedenis van de Opstand of 'Tachtigjarige Oorlog'. Gelukkig hebben Zeeuwse en Brabantse auteurs wél aandacht aan hem besteed, ook recentelijk, in hun belangwekkende provinciale of lokale geschiedschrijving.<sup>1</sup> Toch bleef nog onbelicht hoezeer Philiberts bestaan van invloed is geweest op overwinningen en nederlagen van het Spaanse leger, de toegang tot het Habsburgse achterland van de Schelde, de kracht of de zwakte van Antwerpen, en uiteindelijk de splitsing van Noord en Zuid. Deze biografische schets heeft ten doel die leemte te vullen. De historisch geïnteresseerde lezer zal dus veel herkennen, maar ook ontdekken welke impact de taakopvatting van de hoofdpersoon heeft gehad op de loop van de geschiedenis.

Graag spreek ik mijn erkentelijkheid uit jegens de auteurs C.M. Rooze-Stouthamer en wijlen W.A. van Ham voor hun commentaar op de eerste versie van mijn manuscript. De hoofdstukken V t/m IX van deze biografische schets heb ik voor een belangrijk deel geschreven op grond van in hun werken vervatte gegevens. Die erkentelijkheid geldt tevens prof. Violet Soen te Leuven. Zij heeft aangeboden een vroege versie van het manuscript te lezen en te beoordelen; een aanbod waarvan ik dankbaar gebruik heb gemaakt. De inhoudelijke aanbevelingen en haar kritiek heb ik zeer ter harte genomen, evenals aanwijzingen voor de systematiek in literatuur- en archiefverwijzingen. Een welkome aanvulling op mijn hypothesen is haar veronderstelling dat de 'Religionsvrede binnen Antwerpen' die Willem van Oranje in 1578 heeft afgekondigd, voor Philibert een motief geweest is om aldaar zijn toevlucht te zoeken. Maurits den Hollander, student Middeleeuwse Geschiedenis te Leiden, tevens paleograaf en a.s. promovendus, heeft geholpen bij het transcriberen van het testament van Philibert van Serooskerke en een aantal andere belangrijke documenten uit Philiberts jaar van overlijden. Student geschiedenis Abe Butter heeft geholpen bij het opzoeken en fotokopiëren van enkele Utrechtse archiefstukken. Het Nationaal Archief in Den Haag en Het Utrechts Archief ben ik dank verschuldigd voor de inzage van voor deze dissertatie belangrijke 16<sup>e</sup>-eeuwse stukken die ik als primaire bronnen heb onderzocht, onder meer een door Berlaymont namens de Raad van State aan Philibert verstrekt mandaat, en een aan hem geadresseerde brief van don Juan de Austria (landvoogd Jan van Oostenrijk). Medewerkers van het Algemeen Rijksarchief te Brussel, van het Stadsarchief van Antwerpen en van het Rijksarchief te Antwerpen-Beveren zijn zo vriendelijk geweest enkele niet-digitaal beschikbare inventarislijsten te raadplegen ten behoeve van mijn onderzoek, en mij de resultaten te berichten. Een hulpvaardige conservator van de Bibliothèque de Besançon heeft mij

telefonisch inlichtingen verschaft met betrekking tot de daar beheerde Collection Granvelle, waarin enkele originelen bewaard worden van brieven van Philibert van Serooskerke aan de kardinaal. De Koninklijke Bibliotheek in Den Haag was de belangrijkste vindplaats van relevante literatuur. De dames en heren van deze in Nederland onovertroffen bibliotheek ben ik dankbaar voor de deskundige hulp die zij mij verschaft hebben bij mijn worsteling met de ook daar soms onvermijdelijke toetsenborden en beeldschermen. Ook thuis heb ik gevochten tegen de materie, i.c. een weerspannige computer. Herhaaldelijk is Rob Zeldenrust mij daarbij te hulp geschoten, evenals mijn kleindochter Annelot Obbens en mijn kleinzoons Justin van Riemsdijk en Jacques Obbens. Rolof van Hövell tot Westerfliet, directeur Karwansaray Publishers, ben ik dankbaar voor zijn stimulerende enthousiasme in de beginfase van deze studie en May Meurs voor haar zorgvuldige en creatieve redactiewerk aan de eerste versies van mijn manuscript. Jan Herman van Roijen, oud-ambassadeur laatstelijk te Londen, heeft mijn Engelstalige samenvatting gecontroleerd en gecorrigeerd. Mijn bijzondere dank gaat uit naar mijn promotoren: prof. Matthias Smalbrugge, die met niet aflatende aandacht de voortgang van mijn studie heeft begeleid en gestimuleerd, en prof. Mirjam van Veen. Beiden hebben voor mij nieuwe gezichtsvelden ontsloten door het aanbevelen van moderne literatuur op godsdiensthistorisch en cultuurfilosofisch gebied. Hun kritische beoordeling van mijn bevindingen hebben mij behoed voor uitweidingen die de lezer al te zeer zouden afleiden van de onderzoeksthese. Onze gedachtenwisselingen, soms uitmondend in een 'choc des opinions', hebben geleid tot versterking van de argumentatie die nodig was ter inpassing van de biografische component van de studie in zijn cultuurhistorische context. Tenslotte betuig ik mijn erkentelijkheid aan prof. dr. W. Janse, als plv. rector magnificus der Vrije Universiteit Amsterdam voorzitter van de promotieceremonie, alsook aan de promotiecommissie onder leiding van prof. dr. A.A. den Hollander voorts bestaande uit prof. dr. P.P.J. van Geest, prof. dr. G. Marnef, dr. H.M.E.P. Kuijpers en dr. S. Muylaert, ten overstaan van wie ik mijn proefschrift heb mogen verdedigen met assistentie door mijn paranimfen Gilles Hooft Graafland en Willem Bentinck van Schoonheten.

# Inleiding

## Doel van deze biografische studie

Deze studie betreft het leven van Philibert van Serooskerke (1537-1579). In een biografische schets worden de beweegredenen onderzocht voor zijn bestuurlijk handelen gedurende het eerste tijdvak van de Opstand. De rode draad van het verhaal is de liefde van Philibert voor zijn eiland Schouwen en voor Zeeland. Zijn ridderlijke loyaliteit aan de landsheer koning Filips II van Spanje. De trouw aan de Kerk van Rome.<sup>1</sup> De ambachtsheerlijke plichten van zijn familie en de handhaving van haar rechten en privileges in het roerige tijdvak 1550-1580. Er is nog een ander lijnenspel. Regeringstrouwe lagere edellieden, zoals de mannen in deze familie, grijpen de kans tot vervulling van vacatures die het gevolg zijn van ontslag of terechtstelling van in ongenade gevallen *grand seigneurs*.<sup>2</sup> De opgaande lijn van Philiberts voorgeslacht, omhoog klimmend van Zierikzees stadspatriciaat tot ambtsdragers in gewestelijke functies die oorspronkelijk voorbehouden zijn aan de hoge adel, culmineert zodoende in de superintendance (het waarnemend opperbestuur) van het markiezaat Bergen op Zoom. Een ander voorbeeld van deze opgang is het baljuwschap van de hoge heerlijkheid Borssele, dat door Alva wordt toevertrouwd aan Philibert van Serooskerke na het 'verraad' van Antoine de Lalaing graaf van Hoogstraten. Maar deze lijn wordt in 1577 doorkruist door de successen van de Opstand. De 'deuk' in de tot dusver stijgende lijn wordt na Philiberts dood hersteld door zijn nageslacht, dat het tot hoge posities brengt in de Republiek.

In dit verhaal botsen twee werelden op elkaar. De oude laatmiddeleeuwse wereld van de feodaliteit, de privileges van de adel en de zekerheid van de Roomse Religie.<sup>3</sup> De nieuwe wereld van de zelfbewustheid van de steden, de geloofsovergang naar de Reformatie, en het verzet tegen de steeds absoluter wordende macht van de vorst.<sup>4</sup> Het toneel waarop de botsing zich afspeelt is in deze studie Zeeland, met het aangrenzende markiezaat Bergen op Zoom. Het decor wordt gevormd door de wankelende instituties van de Habsburgs-Bourgondische Nederlanden, het centrale gezag in Brussel, de Staten van Zeeland, de ridderschap, de vroedschappen van de Zeeuwse steden, de Kerk van Rome en de eerst heimelijk maar dan steeds zichtbaarder agerende gereformeerde geloofsgemeenschap.<sup>5</sup> De machtsverhoudingen verschuiven. Aloude institutionele organen verliezen hun doeltreffendheid, terwijl de invoering van nieuw beleid op weerstand stuit. Maatregelen die bedoeld zijn als verbetering van bestuur en rechtspraak, worden als het ware ingehaald door sociale en politieke ontwikkelingen. De belangen zijn groot en conflicterend, terwijl de wisselende spe-

lers in het veld soms ook wisselende belangen hebben. Philibert van Serooskerke, burggraaf van Zeeland, rentmeester-generaal Bewesten Schelde en superintendent van Bergen op Zoom wordt in de beschrijving van dit complexe tijdsbeeld geïncorporeerd te midden van zijn tijdgenoten: medestanders zowel als tegenstanders en rivalen.

## Historische en maatschappelijke context

Het tijdvak van Philiberts korte leven is er een van heftige veranderingen: Karel V maakt plaats voor Filips II. De Hervorming dringt dóór. Beeldenstorm. Watergeuzen. Landvoogdes Margaretha van Parma. Verbond der Edelen. De komst van Alva. Requeséns. De Spaanse Furie. Hoopvol uitzicht op vrede bij de Pacificatie van Gent, tenietgegaan door het falen van het Eeuwig Edict. Ingrijpen door Farnese. Verzoening van de hoge edelen in het Zuiden met de in het Noorden gehate koning Filips II. De Unies van Atrecht en van Utrecht als het begin van de scheiding van Noord en Zuid.

Philibert van Serooskerke is geen toeschouwer in dit theater, maar acteur. Op het Zeeuwse toneel zelfs regisseur. Hij blijkt een belangrijk aandeel te hebben in het verloop van de oorlog in Zeeland en in het markiezaat Bergen op Zoom. Dit is de reden waarom ik besloten heb het aanvankelijke onderwerp van deze studie – het leven van de ex-pastoor Jeronimus van Serooskerke (1500-1571) – los te laten, en het relaas te concentreren op het leven van diens derde zoon, Philibert.<sup>6</sup>

‘Every nation or group of nations has its own tale to tell’ schreef Winston Churchill.<sup>7</sup> Dat geldt zeker de gezamenlijke Zeventien Gewesten, en op bescheidener schaal elke provincie in de lage landen. Het eigen verhaal van Zeeland is bijzonder.<sup>8</sup> Meer nog dan de sociale en etnografische gesteldheid van de eilanden, stuurt het geopolitieke belang van de estuaria de loop van de Zeeuwse geschiedenis, en daarmee die van de Nederlanden. Zeeland was eeuwenlang een twistappel van Vlaanderen en Holland, maar soms is het juist een verbindingsstuk. In tegenstelling daarmee bieden de zeearmen ook de mogelijkheid een splitsing te maken. Of om een strategische doorbraak te forceren in bezet gebied van de tegenstander. Zo kan een territorium worden afgebakend. Elk estuarium van de gemeenschappelijke delta van Maas en Schelde schept de kans een natuurlijke grens aan te houden, dan wel te verleggen – offensief of defensief – wanneer de macht verschuift. Tevens is het openhouden of juist het afsluiten van de vaarweg naar en van Antwerpen een strategisch doel geweest, door de eeuwen heen. Tijdens het eerste decennium van de Opstand wordt dit doel op een bijzonder spectaculaire manier beoogd. In de onderhavige studie zal blijken dat de hoofdpersoon daarbij beleidsbepalend is geweest.

Een van de vele aspecten van het conflict tussen de Spaanse koning en zijn vazal Willem van Oranje, is dat beiden de eenheid van de Nederlanden nastreven als ideaal.<sup>9</sup> Ieder echter met een totaal verschillend doel: Filips II beoogt een gecentraliseerde staatsvorm, te regeren in vorstelijk absolutisme en gekoppeld aan handhaving van de roomse religie met uitsluiting van elke andere godsdienst. Het gaat hem vooral om de eenheid van zijn gehele

imperium. Zijn pogingen een gemeenschappelijk loyaliteitsgevoel te genereren tussen de nationale elites van Spanje, de Nederlanden, de Franche-Comté en de Italiaanse gebieden van de Spaanse kroon mislukken echter.<sup>10</sup> De belangen van het imperium als geheel vallen niet samen met die van ieders eigen land, laat staan van ieders gewest of stad.<sup>11</sup> Oranje beoogt de eenheid van de Nederlanden in gewestelijke verscheidenheid, met godsdienstvrijheid en bestuur door 'eigen edelen'. Deze willen, evenals de Staten-Generaal, een meer zelfstandige positie innemen tegenover de koning en zijn 'Spaanse Raad', om de financiële en bestuurlijke druk te kunnen weerstaan. Van een gebrek aan loyaliteit is in de beginjaren nog geen sprake.<sup>12</sup> Het herstel van de goede verhoudingen wordt echter verhinderd door de opkomst van de 'calvinise en luterse secte' en de maatregelen die Filips II daartegen wil nemen.<sup>13</sup>

De vraag kan worden gesteld of Philibert van Serooskerke bij zijn ambtsuitoefening als hoge bestuurder in Zeeland het eenheidsideaal van Filips II voor ogen heeft gehad, in die zin dat hij bewust heeft meegewerkt aan de verwezenlijking ervan. Dit zou verondersteld kunnen worden op grond van een opmerkelijk document: in 1576 deed de toen nog koningstrouwe Raad van State een poging tot inschakeling van Philibert om niet alleen Zeeland, maar ook Holland weer in het gareel te brengen.<sup>14</sup> Deze heeft daaraan daadwerkelijk gevolg gegeven in diverse schriftelijke onderhandelingen. Er is echter geen indicatie dat hij ooit in Holland is geweest. Zijn actieradius reikt van Zeeland tot Brussel, Leuven, Antwerpen en Gent. Uit het verhaal zal blijken dat Philibert van Serooskerke – naast misschien zijn eigen belang en dat van zijn familie – specifiek het belang van Zeeland heeft behartigd en dat van het markiezaat Bergen op Zoom, in dienst van de rechtmatige landsheer en ter uitvoering van diens beschikkingen. Niets meer en niets minder. Hij maakt geen deel uit van de kleine kring van *grands seigneurs* met grote idealen en voor het eerst nationale opvattingen, die op en neer naar Madrid reizen om door Filips II uitgehoord te worden (een grote eer voor de al dan niet genodigde of ontboden 'Flamencos', maar niet ongevaarlijk). Daartegenover kan worden gesteld dat Philibert meewerkt aan de voorbereiding van de Pacificatie van Gent, bij uitstek een streven naar herstel van de eenheid van de Nederlanden. Hij voegt zich dus naar dit ideaal. Als koningsgezinde bestuurder zal hij overigens niet blij geweest zijn met de uitzonderingsposities die Holland en Zeeland bedongen, noch met de poging tot terugkeer naar de oude regeringsvorm in Bergen op Zoom. Deze beide elementen komen in het desbetreffende hoofdstuk aan de orde.

Op 7 juli 1579 overlijdt Philibert van Serooskerke, te Antwerpen, op de leeftijd van 41 jaar. Er gaan geruchten over een gewelddadige dood, misschien wel door onthoofding. Of vergiftiging, die zijn doodsoorzaak moet doen lijken op een terminale ziekte. Hij is de enige niet, over wie zulke verhalen gaan. Philiberts belevenissen gedurende zijn laatste levensjaar zijn nooit onderwerp van studie geweest, zelfs niet zijdelings. In deze biografische studie werden zij voor het eerst gereconstrueerd. Vanzelfsprekend met een zeker voorbehoud, aangezien behalve Philiberts testament, een verkoopakte en een brief van zijn broer Jan, uit die periode geen documenten overgeleverd zijn. Mijn aanvankelijke vermoeden dat zijn 'voortijdige' levenseinde te wijten is aan terechtstelling onder het regime van politieke



**Philibert van Serooskerke vervulde tijdens het begin van de Opstand de hoogste bestuursfuncties in Zeeland en Bergen op Zoom. In een periode waarin steeds meer noordelijke bestuurders en edelen de kant van het calvinisme kozen bleef Philibert het katholicisme en de Spaanse troon trouw. De handelingen van Philibert bleken essentieel voor het verloop van de beginjaren van de Opstand. Deze biografie biedt een fascinerend inzicht in een zijde van de Opstand die structureel onderbelicht bleef.**

